

2021

మాన్యువల్ స్కావెంజర్ల
పునరావాసానికి
స్వయం ఉపాధి పథకం
(ఎస్ఆర్ఎంఎస్)

కోసం

బడ్జెట్ అవగాహణపై శిక్షణ కార్యక్రమం

ఫెసిలిటీటర్లకు శిక్షణా మార్గదర్శిని



SAFAI KARMACHARI ANDOLAN
A movement for elimination of manual scavenging

ఈ పత్రం ఫైవేట్ సర్క్యులేషన్ మాత్రమే, వెలకి అమ్మేది కాదు. ఎక్కడి నుంచి తీసుకున్నారన్నది తెలియచేసినప్పుడు ఇందులోని అంశాలను విద్యకి, వాణిజ్యేతర ఉద్దేశాలకు వినియోగించుకోటానికి ఎటువంటి లిఖిత అనుమతి అవసరం లేదు.

కాపీరైట్@2021 సెంటర్ ఫర్ బడ్జెట్ ఎండ్ గవర్నెన్స్ అకౌంటబిలిటీ (సిబిజిఎ), సఫాయి కర్మచారి ఆందోళన్ (ఎస్కెఎ)

రాయటంలో సిబిజిఎ నుంచి సహకరించినవారు:

శృతి అంబస్త్, రాహత్ తస్మీమ్, జావెద్ ఆలం ఖాన్

రాయటంలో ఎస్కెఎ నుంచి సహకరించినవారు:

బెజవాడ విల్సన్, దీప్తి కుమార్

తెలుగు అనువాదం:

కె. సురేశ్

డిజైన్:

కామన్ సాన్స్, 1729, సెక్టర్ 31, గుర్గావ్, హర్యానా

ప్రచురణ:

సెంటర్ ఫర్ బడ్జెట్ ఎండ్ గవర్నెన్స్ అకౌంటబిలిటీ (సిబిజిఎ)

బి-7 ఎక్స్ప్లెన్షన్/110 ఎ (కింది అంతస్తు), హర్సుఖ్ మార్గ్,

సప్టర్బర్గ్ ఎన్క్లవ్, కొత్త ఢిల్లీ - 110029

ఫోన్: +91-11-49200400/401/402 ఈ మేల్: info@cbgindia.org

వెబ్సైట్: www.cbgaindia.org

సఫాయి కర్మచారి ఆందోళన్ (ఎస్కెఎ)

36/13 కింది అంతస్తు, ఈస్ట్ పట్ల్ నగర్, కొత్త ఢిల్లీ - 110 008

ఫోన్: 1800113166 ఈ మేల్: skandolan@gmail.com

వెబ్సైట్: www.safaikarmachariandolan.org

ఆర్థిక సహకారం:

ఈ ప్రచురణలోని పని ఇంటర్నేషనల్ బడ్జెట్ పార్టనర్షిప్ - స్పార్క్, ఇండియా ఆర్థిక సహకారంతో జరిగింది.

ఈ ప్రచురణలోని అభిప్రాయాలు రచయితలవి, ఇవి సిబిజిఎ లేదా ఎస్కెఎ దృక్పథాన్ని లేదా అభిప్రాయాలను వ్యక్తీకరించవు.

విషయ సూచిక

I.	పరిచయం	3
	ఉద్దేశం	3
	శిక్షణ కార్యక్రమం లో పాల్గొనే వాళ్ళు ఎవరు?	3
	శిక్షణ మాడ్యూల్ స్వరూపం	3
II.	శిక్షణ కార్యక్రమం అంశం	4
III.	శిక్షణ కార్యక్రమ చట్రం తెలుసుకోవటం	5
IV.	ఏర్పాట్లు, అమలు	7
	శిక్షణా అవసరాల అంచనా	7
	సెషన్లు జరిపే స్థలం	7
	మూల్యాంకనాలు/ క్వీజు	7
	బృంద పని	8
	సెషన్ల మధ్య కమ్యూనికేషన్	8
	సెషన్ల బయట శిక్షణార్థులతో కమ్యూనికేషన్	8
V.	ఫెసిలిటేషన్ సాధారణ సూచనలు	10
VI.	సెషన్ ప్రణాళికలు	11
	సెషన్ 1: బడ్జెట్ మాలికాంశాలు, బడ్జెట్ ట్రాకింగ్	11
	సెషన్ 1కి ఫెసిలిటేషన్ నోట్స్	12
	సెషన్ 2: బడ్జెట్ లోపలి విషయాలు – అంకెల వెనక	14
	సెషన్ 2కి ఫెసిలిటేషన్ నోట్స్	15
	సెషన్ 3: జ్ఞానాన్ని కార్యాచరణలోకి మలుచుకోవటం	17
	సెషన్ 3కి ఫెసిలిటేషన్ నోట్స్	18
	అనుబంధం I: క్వీజులు	20
	అనుబంధం II: వర్క్ షీట్స్	22
	అనుబంధం III: ఫీడ్బ్యాక్ ఫారం	27

పోడి అక్షరాలు

ఎ/ ఎఱ	వాస్తవిక ఖర్చు	Actual Expenditure
బిఱ	బడ్జెట్ అంచనాలు	Budget Estimates
సిబిబివ	సెంటర్ ఫర్ బడ్జెట్ ఎండ్ గవర్నెన్స్, అకౌంటబిలిటీ	Centre for Budget and Governance Accountability
సిఎస్ఎస్	కేంద్రం స్పాన్సర్ చేసిన పథకాలు	Centrally Sponsored Schemes
ఎంసిక్యూ	పలు వాటి నుంచి సమాధానం ఎంచుకునే ప్రశ్నలు	Multiple Choice Question
ఓబిఱ	ఓపెన్ బడ్జెట్స్ ఇండియా	Open Budgets India
పిపిటి	పవర్ పాయింట్ ప్రెజెంటేషన్	PowerPoint Presentation
ఆర్ఱ	సవరించిన అంచనాలు	Revised Estimates
ఎస్సి	స్టెడ్యూల్డ్ కులాలు	Scheduled Caste
ఎస్కెపి	సఫాయి కర్మచారి ఆందోళన్	Safai Karmachari Andolan
ఎస్ఆర్ఎంఎస్	మాన్యువల్ స్కావెంజర్ల పునరావాసానికి స్వయం ఉపాధి పథకం	Self-Employment Scheme for Rehabilitation of Manual Scavengers
టిఎన్ఎ	శిక్షణా అవసరాల అంచనా	Training Needs Assessment

I. పరిచయం

బడ్జెట్ అవగాహణపై శిక్షణ కార్యక్రమం నిర్వహించటానికి ఫెసిలిటీటర్లకు ఈ శిక్షణ మార్గదర్శిని ఒక వనరుగా, గైడ్ ఉపయోగపడుతుంది. కేంద్రం స్పాన్సర్ చేసిన పథకం (సిఎస్ఎస్) అయిన మాన్యువల్ స్కావెంజర్స్ పునరావాసానికి స్వయం ఉపాధి పథకం (ఎస్ఆర్ఎంఎస్)కు అడ్వకేసీపై ఈ శిక్షణ కార్యక్రమం దృష్టి కేంద్రీకరిస్తుంది. మౌలిక బడ్జెటు అంశాలను, ప్రక్రియలను, సంస్థలను ఈ శిక్షణ కార్యక్రమం పరిచయం చేసి ఎస్ఆర్ఎంఎస్పై ఆ చట్రంలో ఉంచుతుంది. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ పథకంలో ప్రణాళిక తయారీ, బడ్జెటింగ్, అమలు ప్రక్రియలను ఈ శిక్షణ వివరిస్తుంది; దీని బడ్జెట్ ట్రాకింగ్, విశ్లేషణ ఉంటాయి; షెడ్యూల్డ్ కులాల ఉప-ప్రణాళిక (ఎస్సీఎస్సీ) విశ్లేషణ కూడా ఉంటుంది. చివరిగా, అడ్వకేసీ కోసం ఈ జ్ఞానాన్ని ఎలా ఉపయోగించుకోవాలన్న దానిపై దృష్టి పెడుతుంది.

ఉద్దేశం

శిక్షణలో పాల్గొంటున్న ప్రాతినిధ్య సంస్థలు కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలలో చేపట్టుతున్న అడ్వోకేసీని సంయుక్తంగా బలోపేతం చేస్తూ, ఎస్ఆర్ఎంఎస్ పథకం కింద పొందవలసినవి పొందటం, పథకం అమలు, వనరుల వినియోగంలో జవాబుదారీతనం ఉండేలా చూడటంలో శిక్షణలో పాల్గొంటున్న వాళ్లను బలోపేతం చేయటం ఈ శిక్షణ కార్యక్రమం ఉద్దేశం. ప్రత్యేకించి ఈ శిక్షణ కార్యక్రమం:

- బడ్జెట్ లోని సాధారణ పదాలు, సిద్ధాంతాలను, బడ్జెట్ తయారీ, ప్రణాళికా ప్రక్రియలను, దీనికి సంబంధించిన పత్రాలు, సంస్థలను శిక్షణ తీసుకునేవాళ్లు అర్థం చేసుకునేలా వాళ్ల సామర్థ్యాలను పెంపొందించటం;
- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ బడ్జెట్ను గుర్తించటం, ట్రాక్ చేయడం, విశ్లేషించడంలోనూ, కేంద్ర ప్రభుత్వం నుంచి సేవలు అందించే స్థాయికి నిధుల జారీని ట్రాక్ చేయడంలోనూ సహాయం చెయ్యటం;
- పథకాన్ని మరింత మెరుగ్గా అమలుచేయటానికి అడ్వకేసీని చేపట్టటంలో వారి సామర్థ్యాన్ని పెంచటం.

శిక్షణ కార్యక్రమం ఎవరి కోసం ఉద్దేశించినది?

ఎస్కెవితో పని చేస్తున్న సఫాయి కర్మచారీల కోసం ఈ శిక్షణ కార్యక్రమం ఉద్దేశించబడింది. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ వంటి పథకాల హక్కులను అందిస్తున్న వంటలో ఈ బృందానికి ఎస్కెవితో సహాయం చేస్తోంది, అంతే కాకుండా ప్రభుత్వ పథకాల అమలు తీరు, ప్రజా నిధులు సమకూర్చటంపై ఉమ్మడిగా అడ్వకేసీలో పాల్గొనటంలో వాళ్ల సామర్థ్యాలను పెంపొందిస్తుంది.

శిక్షణ కరదీపిక స్వరూపం

శిక్షణ కార్యక్రమంలో సెషన్లు నిర్వహించే ఫెసిలిటీటర్లకు వనరుగా ఈ మార్గదర్శిని ఉద్దేశించబడింది. శిక్షణ కార్యక్రమం స్వరూపాన్ని, షెడ్యూల్ని, శిక్షణలో నేర్చుకునే చట్టాన్ని, ప్రతి సెషన్కి వివరణాత్మక ప్రణాళిక, ఫెసిలిటీషన్ నోట్స్, శిక్షణ కార్యక్రమం లో ఉపయోగించిన క్విజ్లు, అభ్యాసాలు, అసైన్మెంట్లు, ఫీడ్బ్యాక్ ఫారాలు వంటి వనరులను, బడ్జెట్లపై మరింత అధ్యయనానికి కొన్ని వనరులను ఈ కరదీపిక తెలియచేస్తుంది.

II. శిక్షణ కార్యక్రమ అంశాలు

సెషన్	సమయం	అంశం	బోధనా విధానం
సెషన్ 1:			
బడ్జెట్ మౌలికాంశాలు, బడ్జెట్ ట్రాకింగ్	2 గంటలు	బడ్జెట్ల ప్రాముఖ్యత భారత దేశంలో ప్రభుత్వ బడ్జెట్లకు సంబంధించి మౌలిక పదాలు, అవగాహనలు విద్యార్థి/ గృహ బడ్జెటుతో పోలిక SRMS కేటాయింపులను దృష్టితో పెట్టుకొని బడ్జెట్ కేటాయింపులను ట్రాక్ చేయడం మరియు విశ్లేషించడం చేయాలి.	అనుభవాలు పంచుకోవటం ప్రజెంటేషన్లు బృంద చర్చ
సెషన్ 2:			
బడ్జెట్ లోపలి విషయాలు 2 గంటలు – అంకెల వెనక		ఎస్ఆర్ఎంఎస్ పథక రూపకల్పన, అమలు SRMS పథకం అమలులో సమస్యలు 'న్యాయసంవాదం కోసం సమస్యలను గుర్తించడం	ప్రజెంటేషన్లు చిన్న వీడియోలు బృంద చర్చ
సెషన్ 3:			
జ్ఞానాన్ని కార్యాచరణలోకి మలుచుకోవటం	2 గంటలు	న్యాయసంవాద చట్టం, మరియు చర్యలు సామాజిక తనిఖీల పాత్ర ఎస్ఆర్ఎంఎస్ కోసం అడ్వకేసీకి వ్యూహాలు ఇంతకు ముందు సెషన్లలో గుర్తించిన అంశాల ఆధారంగా	అనుభవాలు పంచుకోవటం ప్రజెంటేషన్లు కేస్ స్టడీ బృంద చర్చ

III. శిక్షణ కార్యక్రమంలో నేర్చుకునే చట్రం

- శిక్షణ పొందుతున్న వాళ్ళకి ఆపాటికే ఉన్న అనుభవాన్ని, జ్ఞానాన్ని పెంచే విధంగా శిక్షణ కార్యక్రమం లోని ప్రతి సెషన్ని రూపొందించాం. న్యాయసంవాదంలోలో వాళ్ళకి ఉపయోగపడే సాధారణ సిద్ధాంతాలను, ప్రత్యేక జ్ఞానాన్ని, నైపుణ్యాన్ని ఈ సెషన్లు వాళ్ళకి అందచేస్తాయి.
- అనుభవాలు పంచుకోవటం, చర్చ, ప్రజెంటేషన్లు, అంచనాలు, అభ్యాసాల ద్వారా ప్రస్తుత జ్ఞానం, అనుభవాలకు సిద్ధాంత జ్ఞానం, సాంకేతిక నైపుణ్యాలను ప్రతి సెషన్ జోడిస్తుంది.
- ప్రతి సెషన్ ముగిసేసరికి బడ్జెట్లను ట్రాక్ చెయ్యడం, నిశితంగా అంచనా వెయ్యడం, ఒక పథకంలోని సమస్యలను గుర్తించడం, తన అడ్వకేసీ ప్రయత్నాలను బలోపేతం చెయ్యటం వంటి వాటికి సంబంధించి ప్రతి ఒక్కరికీ అవసరమైన జ్ఞానం, వ్యాహాలు, నైపుణ్యాలు ఏర్పడాలి.

సెషన్	ఇప్పటికే తెలిసినవి	సాధారణ అవగాహనలు	ప్రత్యేక జ్ఞానం, నైపుణ్యాలు
సెషన్ 1 బడ్జెట్ మౌలికాంశాలు	బడ్జెట్ల గురించి మౌలిక అవగాహన; వ్యక్తిగత లేదా ఇంటి బడ్జెటు నిర్వహించిన అనుభవం ఎస్ఆర్ఎంఎస్కి దరఖాస్తు చేసుకున్న అనుభవం	ప్రభుత్వ బడ్జెట్లకు పరిచయం: ముఖ్యమైన భావనలు, పదాలు	విస్తృత బడ్జెటులో ఎస్ఆర్ఎంఎస్సాంటి పథకాలు ఎక్కడ ఉంటాయో అర్థం చేసుకోవటం ఒక ప్రత్యేక పథకానికి (ఎస్ఆర్ఎంఎస్) సంబంధించి బడ్జెటును గుర్తించటం, ట్రాక్ చేయటం
సెషన్ 2 బడ్జెట్ల లోపలి విషయాలు: అంకెల వెనక	ప్రభుత్వ సంస్థలు, అధికారుల గురించి అవగాహన ఎస్ఆర్ఎంఎస్, ఇతర అంశాలపై అడ్వకేసీ అనుభవాలు	బడ్జెట్ ప్రక్రియలు, వ్యవస్థల పరిచయం, ప్రజలు పాల్గొనే అవకాశాలను గుర్తించటం. బడ్జెట్ల సామర్థ్యాన్ని ప్రభావితం చేసే ప్రణాళిక తయారీ, నిధులు సమకూర్చే విధానం, చాలినన్ని వనరులు, నిధుల జారీ, నిధుల వినియోగం వంటి అంశాల వివరణ	మార్గదర్శక సూత్రాలను, నిధులు సమకూర్చే విధానాలు, సరిపడా నిధులు ఉన్నాయా, నిధుల వినియోగం, ఇతర అంశాలు వంటి వాటిని పరిశీలించటం ద్వారా ఎస్ఆర్ఎంఎస్ వంటి పథకాలకు బడ్జెట్టి అర్థం చేసుకోగలగాలి. న్యాయసంవాదం కోసం సమస్యలను గుర్తించటం.

సెషన్	ఇప్పటికే తెలిసినవి	సాధారణ అవగాహనలు	ప్రత్యేక జ్ఞానం, నైపుణ్యాలు
సెషన్ 3 జ్ఞానాన్ని కార్యాచరణలోకి మలుచుకోవటం	అడ్వకేసీ అనుభవాలు	సాధారణ బడ్జెటుపై, ఎస్ఆర్ఎంఎస్ కోసం బడ్జెట్ల ప్రక్రియపై అవగాహనను అడ్వకేసీ కోసం ఎలా ఉపయోగించుకోవాలో అర్థం చేసుకోవటం	ఇంతకు ముందు సెషన్లలో గుర్తించిన అంశాలను ఎస్ఆర్ఎంఎస్కోసం అడ్వకేసీకి ఎలా ఉపయోగించాలో తెలుసుకోవటం అడ్వకేసీకి కార్యాచరణ వ్యూహాలను గుర్తించటం

ఫెసిలిటేటర్లకు నోట్

ఎస్ఆర్ఎంఎస్పై బడ్జెట్ అవగాహన సంబంధించిన విషయాన్ని మూడు సెషన్లలో పొందు పరిచాం, ఒక్కొక్క సెషన్ రెండున్నర గంటలు ఉంటుంది. అవసరాన్ని బట్టి ఫెసిలిటేటర్ ఈ సెషన్లను కుదించవచ్చు, మార్పుకోవచ్చు.

పై చట్రంలో పేర్కొన్న అంశాలు సూచనప్రాయమైనవి. శిక్షణకు వచ్చిన వాళ్లను, బోధన సామగ్రిని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఫెసిలిటేటర్లు నిర్ణయం తీసుకోవచ్చు.

IV. ఏర్పాట్లు, అమలు

ఆన్లైన్ నిర్వహించే శిక్షణ కార్యక్రమం కోసం ఈ మార్గదర్శినిని రూపొందించాం. అయితే, వీటిల్లో చాలావరకు భౌతికంగా నిర్వహించే శిక్షణ కార్యక్రమంకీ కూడా ఉపయోగించుకోవచ్చు.

శిక్షణా అవసరాల అంచనా

శిక్షణకు వచ్చేవాళ్ల అవసరాలు, సామర్థ్యాలు తెలుసుకోటానికి ముందుగా శిక్షణా అవసరాల అంచనా (టిఎన్ఎ) చేపట్టవచ్చు. దీని వల్ల శిక్షణకు వచ్చేవాళ్ల అవసరాలకు అనుగుణంగా శిక్షణ కార్యక్రమం ను ఫెసిలిటేటర్ మార్చుకోగలుగుతారు. బడ్జెట్లు, న్యాయసంవాదం, సంబంధిత సంక్షేమ పథకాలు, సంబంధిత ఇతర అంశాలపై శిక్షణకు వచ్చేవాళ్లకు ఏం తెలుసో, ఈ శిక్షణ కార్యక్రమం నుంచి వాళ్లు ఏం ఆశిస్తున్నారో అర్థం చేసుకోటానికి ఒక చిన్న ప్రశ్నా పత్రం ద్వారా టిఎన్ఎ చేపట్టవచ్చు. ఈ ప్రశ్నా పత్రాన్ని గూగుల్ ఫారం ద్వారా గాని లేదా కాగితం మీద కాని నింపమని అడగవచ్చు.

సెషన్ల నిర్వహణ

- ఈ సెషన్లను జూమ్ లేదా గూగుల్ మీట్ వంటి వర్చువల్ ప్లాట్ఫారం మీద నిర్వహిస్తారు.
- శిక్షణ కార్యక్రమం ఆరంభంలోనే (జూమ్, గూగుల్ మీట్ వంటి) వర్చువల్ ప్లాట్ఫారంల మౌలిక అంశాలను, సెషన్ జరుగుతున్నప్పుడు పాటించవలసిన పద్ధతులను స్పష్టంగా తెలియచెయ్యాలి.
- వర్చువల్ మీటింగ్కి ఒకరి కంటే ఎక్కువ హోస్ట్ ఉండటం మంచిది. ఫెసిలిటేటర్గా లేని హోస్ట్ సమావేశంలోకి అనుమతినివ్వటం, అవసరాన్ని బట్టి శిక్షణార్థుల మైక్కి ఆన్, ఆఫ్ చెయ్యడం, సెషన్ మధ్యలో ఏమైనా ఇబ్బందులుంటే పరిష్కరించటం వంటి పనులు చేపట్టవచ్చు.
- సెషన్ని రికార్డు చెయ్యటానికి శిక్షణార్థుల అనుమతి తీసుకోవటం తప్పనిసరి. శిక్షణార్థులు సమావేశంలోకి వచ్చేటప్పుడే వాళ్ల అనుమతిని జూమ్ వంటి ప్లాట్ఫారంలు అడుగుతాయి.

శిక్షణ కార్యక్రమంలో చర్చల

కోసం (జూమ్ వంటి)

వర్చువల్ ప్లాట్ఫారంల

మౌలిక అంశాలను

ఉపయోగించవచ్చు.

ఉదాహరణకు, అవును/

కాదు అనే ప్రశ్నలకు

'అవును' అయితే వీడియోను

ఆన్ చెయ్యమని, 'కాదు'

అయితే ఆఫ్ చెయ్యమని

శిక్షణార్థులకు చెప్పవచ్చు.

అంచనాలు / క్వీజులు

శిక్షణ కార్యక్రమం లో క్వీజులు ఎక్కువగా వాడతారు. శిక్షణార్థులకు అందుబాటులో ఉండి, వీలుగా ఉండేవాటిని బట్టి క్వీజులను అనేక రకాలుగా విర్వహించవచ్చు. కొన్నింటిని ఇక్కడ పేర్కొన్నాం:

- **ఇంటరాక్టివ్ సాఫ్ట్వేర్:** క్వీజులు నిర్వహించటానికి మెంటిమీటర్ లాంటి సాఫ్ట్వేర్ని ఉపయోగించవచ్చు. సమాధానాలను ఎప్పటికప్పుడు ఫెసిలిటేటర్ చూడగలగటం దీనిలో ఉన్న సౌలభ్యం. దీనికి శిక్షణార్థులు menti.comకి వెళ్లి, ఒక కోడ్,

ముద్దు పేరు ఇచ్చి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ఇవ్వాలి. ౨ క్వీజ్ ప్రశ్నలు, ౨ ఇతర ప్రశ్నల వరకు ఇది ఉచితం. అంతకు మించిన ప్రశ్నలకు దీనిని కొనుగోలు చెయ్యాలి.

- **వర్చువల్ ఫ్లాట్ఫారం మీద పోలింగ్ ఫీచర్లు:** జుమ్ వంటి వర్చువల్ ఫ్లాట్ఫారాలను కొనుగోలు చేసినప్పుడు పోలింగ్ ఫీచర్లు కూడా ఉంటాయి. సమావేశానికి ముందు హోస్ట్ పోల్స్ రూపొందించవచ్చు (పోల్స్ 'యాడ్' అన్న ఆప్షన్ ఉంటుంది), సమావేశ సమయంలో వాటిని నిర్వహించవచ్చు. ఎవరు, ఏ సమాధానం ఇచ్చారన్నది తరవాత హోస్ట్ చూడవచ్చు. గూగుల్ మీట్లో గూగుల్ ఎంటర్ప్రైజ్ ఖాతాదారలకు పోలింగ్ ఫీచర్ అందుబాటులో ఉంటుంది. క్వీజ్ నిర్వహిస్తున్న సమయంలో అదే ఫ్లాట్ఫారం మీద ఉండే వీలుని ఈ ఫీచర్లు కల్పిస్తాయి.
- **స్క్రీన్ మీద పంచుకునే స్లైడ్లు:** క్వీజ్లు నిర్వహించటానికి ఇది అన్నింటికంటే తేలికైన పద్ధతి. ప్రశ్నలను స్లైడ్లలో చూపించవచ్చు. సమాధానాన్ని శిక్షణార్థులు నోటితో చెప్పవచ్చు లేదా చాట్ ద్వారా పంపించవచ్చు.
- **గూగుల్ ఫారాలు:** సెషన్ల ముందు లేదా తరవాత చేపట్టే అంచనాలు లేదా క్వీజ్లకు వీటిని ఉపయోగించవచ్చు. శిక్షణార్థులు వాళ్ళకి అనువైన సమయంలో వీటిని నింపవచ్చు.

క్వీజ్లకు ఉపయోగిస్తున్న ఫార్మాట్లకు సంబంధించి మౌలిక సూచనలను శిక్షణ కార్యక్రమం ఆరంభంలోనే ఇవ్వవచ్చు. సాంకేతిక కారణాల వల్ల ఏ ఫార్మాటు పనిచెయ్యకపోయినా, లేక ఎంచుకున్న ఫ్లాట్ఫారంపై శిక్షణార్థులు సమాధానాలు ఇవ్వలేకపోయినా వాట్సాప్ ద్వారా సమాధానాలను పంపించమని అడగండి.

ప్రతి సెషన్కు నమూనా ప్రశ్నలను అనుబంధం 1లో ఇచ్చాం.

బృంద పని

శిక్షణ కార్యక్రమం లోని కొన్ని సెషన్లలో బృంద పని అవసరం అవుతుంది. దీనికి ఈ కింది అవకాశాలను పరిశీలించవచ్చు:

- **వర్చువల్ ఫ్లాట్ఫారాలలో ట్రేక్ బెట్ సెషన్లు:** ఉదాహరణకు జుమ్లో ట్రేక్ బెట్ సెషన్లు నిర్వహించవచ్చు, వాటికి ఆహ్వానాన్ని బృందాలకు ముందుగానే పంపించవచ్చు.
- **వర్చువల్ ఫ్లాట్ఫారాలలో ప్రత్యేక సెషన్లు:** ట్రేక్ బెట్ సెషన్ ఫీచర్ అందుబాటులో లేకపోతే ప్రతి బృందానికి వేరు వేరు జుమ్ లేదా గూగుల్ మీట్ సెషన్లు ఏర్పాటు చేసి వాటికి ముందుగానే లింకులు పంపించాలి.
- **వాట్సాప్ బృందాలు:** తక్కువ సభ్యులతో బృందాలను వాట్సాప్లో సృష్టించవచ్చు, ఇక్కడ వాళ్ళు పని/ అభ్యాసం గురించి చర్చించుకోవచ్చు, నోట్స్ పంపుకోవచ్చు. అయితే, ఈ బృందాలలో సరైన చర్చలకు చక్కని అవకాశాలు ఉండవు.

సెషన్ల మధ్య కమ్యూనికేషన్

- సెషన్ మధ్య ప్రశ్న అడగటానికి లేదా సమాధానం చెప్పటానికి జుమ్లో ఎత్తిన చెయ్యి గుర్తుని (ఇతర ఫ్లాట్ఫారాలలో ఇలాంటి ఫీచర్స్) శిక్షణార్థులు ఉపయోగించవచ్చు.

సెషన్ల బయట శిక్షణార్థులతో కమ్యూనికేషన్

- **శిక్షణ కార్యక్రమం ముందు:** రీడింగ్ మెటీరియల్, కార్యకలాపాలకు సంబంధించిన సూచనలు, లేదా సమాచారం సేకరించమని శిక్షణార్థులతో వర్క్ షిట్ ముందు కమ్యూనికేట్ చేయాల్సి ఉండవచ్చు. దీని కోసం వాళ్ళ మేలింగ్ జాబితా

తయారు చేసుకోవాలి. లేదా కోఆర్డినేటర్కి ఈ సమాచారం పంపించి, శిక్షణార్థులకు పంపించమని వాళ్లకి చెప్పవచ్చు.

- సాధారణ సమన్వయం: తొలి కమ్యూనికేషన్ తరవాత కమ్యూనికేషన్ కోసం శిక్షణార్థుల ఫోన్ నంబర్లు, ఈ-మేల్ ఐడిలు ఉంటే బాగుంటుంది. సెషన్ల మధ్య కమ్యూనికేషన్ కోసం ఈ-మేల్ ద్వారా సమాచారం పంపించటం సమస్య అయితే ఇందు కోసం వాట్సాప్ బృందాన్ని సృష్టించవచ్చు.
- సెషన్ల తరవాత, శిక్షణార్థులు సెషన్లకు సంబంధించిన ఇంటి పనిని చేసి పంపించాల్సిన అవసరం రావచ్చు, మరియు ఫీడ్బ్యాక్ ఇవ్వాలి రావచ్చు. దీనిని వాట్సాప్, ఈ-మేల్, లేదా కోఆర్డినేటర్లు/ రిసోర్స్ వ్యక్తుల ద్వారా అందంచవచ్చు. మెంటిమీటర్/ గూగుల్ ఫారం ఉపయోగించి కూడా ఫీడ్బ్యాక్ ఇవ్వవచ్చు.

ఎమోజీ ఆధారిత స్పందనలను తీసుకోవటం ఫీడ్బ్యాక్ తీసుకోడానికి తేలికైన విధానం. స్పందన పత్రాలను సంతోష ముఖం 😊, విచార ముఖం 😐, లేదా ఏదీ కాని ముఖం 😐 ఎమోటికాన్స్తో రూపొందించవచ్చు. శిక్షణ నచ్చితే, నచ్చకపోతే, పరవా లేదు అనుకుంటే వీటిల్లోంచి ఒకటి ఎంచుకోమని చెప్పవచ్చు.

V. ఫెసిలిటీషన్ల సాధారణ సూచనలు

- ప్రతి సెషన్ ఆరంభంలో పాటించవలసిన నియమాలను చెప్పండి.
- విషయంలోకి వెళ్లడానికి ముందు పరిచయాలు, లేదా ఐస్-బ్రేకర్ చేయించండి.
- సెషన్ నుంచి ఆశిస్తున్న దాంట్లో ఏకీభావం సాధించడానికి చిన్న చర్చతో మొదలుపెట్టండి. అలాగే అంతకు ముందు సెషన్లో నేర్చుకున్న దానిని క్లుప్తంగా పునశ్చరణ చేయండి.
- ఒక ప్రజెంటేషన్ల అనుకున్న దానికంటే ఎక్కువ సమయం పడుతుంటే, ఆగి, శిక్షణార్థులతో సరి చూసుకోండి.
- ప్రతి సెషన్లో అందరూ బాగా పాల్గొనాలంటే ప్రజెంటేషన్, చర్చ/ బృంద కృత్యం వంటి వాటి మధ్య సమతౌల్యం ఉండాలి.
- క్వీజ్లో శిక్షణార్థులందరూ సమాధానం ఇచ్చేలా ప్రోత్సహించండి; నోటీతో సమాధానం చెప్పమని కనీసం కొంత మందినైనా ప్రోత్సహించండి, మిగిలిన వాళ్లు చాట్ బాక్లో సమాధానం ఇవ్వవచ్చు.
- ప్రతి సెషన్ చివరలో శిక్షణార్థుల నుండి ప్రశ్నలు, సూచనలు తీసుకోండి.



చెయ్యవలసినవి

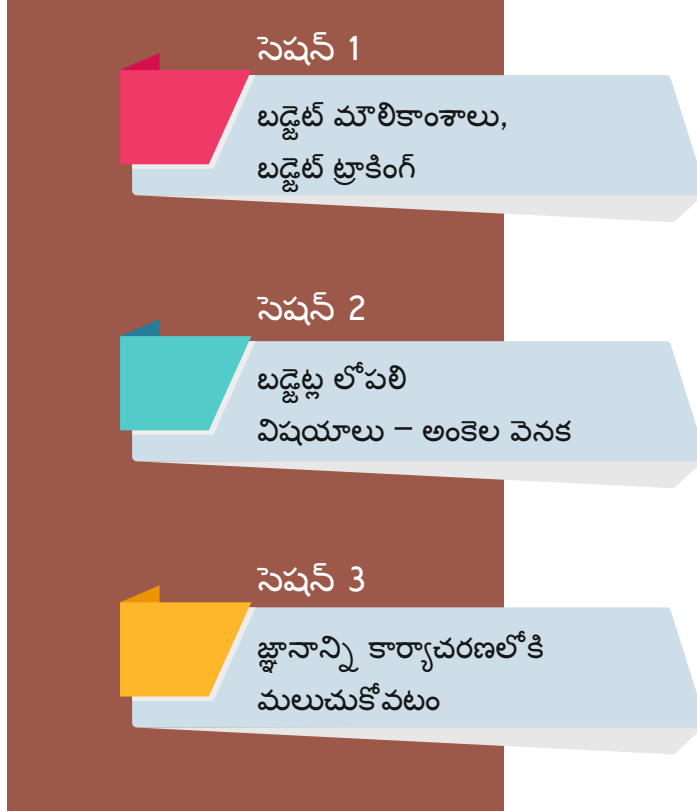
- మార్పులకు సిద్ధంగా ఉండండి. శిక్షణార్థుల అవసరాన్ని బట్టి సమయ పట్టిక మారవచ్చు.
- ఒక అంశం/ అభ్యాసానికి శిక్షణార్థులకు మరింత సమయం అవసరం అయితే అందుకు అనుమతించండి.
- శిక్షణార్థుల స్థానిక జ్ఞానాన్ని, జీవితానుభవాలను గౌరవించండి.
- అన్ని వనరులు (క్విజ్లు, అభ్యాస పత్రాలు, ఫీడ్బ్యాక్ ఫారాలు) అందుబాటులో ఉండేటట్లు ముందుగానే చూసుకోండి.



చెయ్యగూడనివి

- చర్చ మొత్తంలో ఒక వ్యక్తి ఎక్కువ సమయం తీసుకోనివ్వవద్దు.
- శిక్షణార్థుల కంటే ఎక్కువ మాట్లాడవద్దు – శిక్షణార్థుల మధ్య సాధ్యమైనంత చర్చను ప్రోత్సహించండి.
- స్టైడ్లు చూసి చదవవద్దు – ముందుగానే తయారయ్యి మీ సెషన్ ఆకట్టుకునే లాగా ఉండాలి.

VI. సెషన్ ప్రణాళికలు



సెషన్ 1: బడ్జెట్ మౌలికాంశాలు, బడ్జెట్ ట్రాకింగ్

ఉద్దేశం

- శిక్షణార్థులకు ఉన్న జ్ఞానాన్ని పెంచుతూ ప్రభుత్వ బడ్జెట్లకు సంబంధించిన మౌలిక విషయాలపై అవగాహన కల్పించటం.
- ఎస్.ఆర్.ఎం.ఎస్ పథకానికి సంబంధించిన బడ్జెట్లను గుర్తించటానికి, ట్రాక్ చెయ్యటానికి సంబంధించిన ప్రక్రియల గురించి శిక్షణార్థులకు పరిచయం చెయ్యటం.

ఆశించిన ఫలితాలు

ఈ సెషన్ ముగిసేసరికి, శిక్షణార్థులు:

- బడ్జెట్ ప్రాముఖ్యత; వాటి పదజాలం, సిద్ధాంతాలు, ఉద్దేశాల గురించి విశాల అవగాహన ఏర్పరచుకుంటారు;
- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ మీద, దాని ఉద్దేశాలు, విస్తృతి, అంశాల మీద స్పష్టత పొందుతారు;
- ప్రభుత్వ బడ్జెట్లు, ప్రత్యేకించి ఎస్ఆర్ఎంఎస్ బడ్జెట్లు గుర్తించి, ట్రాక్ చెయ్యటం నేర్చుకుంటారు.

సెషన్ నిర్వహణ

స్వాగత వాక్యాలు, పరిచయాలు	10 నిమిషాలు
వ్యక్తిగత బడ్జెటు చేయటం	30 నిమిషాలు
బడ్జెట్ మౌలికాంశాల మీద ప్రెజెంటేషన్, క్వీజ్	40 నిమిషాలు
విరామం	10 నిమిషాలు
బడ్జెట్ ట్రాకింగ్, విశ్లేషణ మీద ప్రెజెంటేషన్, అభ్యాసం	45 నిమిషాలు
చర్చ	15 నిమిషాలు

కావలసిన వనరులు/ వస్తువులు

- ముందుగా తయారు చేసుకున్న క్వీజ్
- బడ్జెట్ లెక్కించటంపై బృంద అభ్యాసానికి బ్లాంక్ టెంప్లేట్;
- మూడు పవర్-పాయింట్ ప్రెజెంటేషన్లు
- ముఖ్యమైన బడ్జెట్ పదాలపై హ్యాండాట్ (మొదటి సెషన్ పూర్తయిన తరువాత శిక్షణార్థులకు మేల్ ద్వారా లేదా వాట్సాప్ ద్వారా పంపించాలి)
- ఇంటి వద్ద చేసే పని

సెషన్ 1 కి ఫెసిలిటీషన్ నోట్స్

పరిచయం

- శిక్షణకు వచ్చిన వాళ్లను స్వాగతించి మొత్తం శిక్షణ కార్యక్రమం ఉద్దేశాలను, ఈ సెషన్ ఉద్దేశాలను వివరించండి.
- ఆన్లైన్ ప్లాట్ఫార్మ్లకు సంబంధించిన వివిధ అంశాలపై పరిచయ సైడ్స్ చూపించండి.
- ఆ తరువాత శిక్షణార్థులను తమను తాము పరిచయం చేసుకోమని చెప్పండి.
- ఈ శిక్షణ నుంచి శిక్షణార్థులు ఏం ఆశిస్తున్నారో అడగండి. శిక్షణార్థులు అడిగిన వాటిల్లో సాధ్యమైతే కొన్నింటిని తరువాత సెషన్లలో చేపట్టవచ్చు.

వ్యక్తిగత బడ్జెట్ అభ్యాసం

- సూచనలు ఉన్న స్టైడ్స్ స్క్రీన్ మీద చూపించండి
- నియమాలను వివరించిన తరువాత (శిక్షణార్థుల సంఖ్యను బట్టి) 4-5 సభ్యులతో చిన్న బృందాలుగా చేసి వేరు వేరు జుమ్ కాన్ఫరెన్స్ గదులలోకి ఆహ్వానించండి. (ఫెసిలిటీట్ చెయ్యటానికి ప్రతి బృందానికి ఒక ఫెసిలిటీటర్ ఉండాలి.)
- తమ స్క్రీన్ మీద ప్రతి ఫెసిలిటీటర్ ఒక గూగుల్ డాక్యుమెంట్ ప్రొజెక్ట్ చేసి తమ వ్యక్తిగత బడ్జెటులో ఏ పద్దులు పెడతారో, వాటికి ఎంత డబ్బు కేటాయిస్తారో శిక్షణార్థులను అడగాలి.

- గూగుల్ డాక్యుమెంట్లో పద్దు పేరు రాయటానికి ముందు ఒక ఏకాభిప్రాయానికి రావాలని బృందానికి చెప్పండి.
- చిన్న బృందాలన్నింటినీ మళ్ళీ పెద్ద బృందంలో కలపండి. తమ బృందంలో బడ్జెట్ను ఏలా చేశారో ప్రతి బృందం నుంచి ఒకరిని చెప్పమనండి.
- ఈ ప్రజెంటేషన్ల నుంచి వచ్చే ముఖ్యమైన అంశాలను, సవాళ్లను చివరలో 5 నిమిషాలలో క్రోడీకరించండి. విద్యార్థి, కుటుంబ, ప్రభుత్వ బడ్జెట్ల మధ్య పోలికలు, తేడాలు కూడా ఎత్తి చూపండి.

ఐస్ బ్రేకర్

శిక్షణార్థులను పేరు చెప్పమనటం కాకుండా వాళ్ల ముఖ్య లక్షణాలకు బాగా దగ్గరగా ఉండే పక్షి లేదా జంతువు పేరును ఆలోచించుకోమనండి.

శిక్షణార్థులను వచ్చి తాము ఎంచుకున్న జంతువు లేదా పక్షి పేరు చెప్పి, దానిని ఎందుకు ఎంచుకున్నారో బృందానికి చెప్పమని ఫెసిలిటేటర్ అడగాలి. అవసరమైతే ముందుగా ఫెసిలిటేటర్ చెప్పి దీనిని ప్రారంభించాలి.

బడ్జెట్ మౌలికాంశాల ప్రజెంటేషన్

- చర్చకు అవకాశం ఇస్తూ, ఏమైనా ప్రశ్నలుంటే సమాధానమిస్తూ స్టెడ్లను ప్రజెంటే చేయండి
- ప్రజెంటేషన్ తరవాత దానిలోని అంశాల ఆధారంగా 6-7 ప్రశ్నలతో ఒక క్వీజ్ నిర్వహించండి.
- క్వీజ్ తరవాత బడ్జెట్ ట్రాకింగ్, విశ్లేషణ ప్రజెంటేషన్లోకి వెళ్లండి.

బడ్జెట్ ట్రాకింగ్, విశ్లేషణపై ప్రజెంటేషన్, ఎస్ఆర్ఎంఎస్ పై అభ్యాసం

- బడ్జెట్ విశ్లేషణలో రకాలు, బడ్జెట్లను కనుగొనటం, బడ్జెట్ పత్రాలను చదవటంపై స్టెడ్లు చూపించండి. బడ్జెట్ అంచనాలు, సవరించిన అంచనాలు, వాస్తవిక ఖర్చు అన్న వాటి అర్థాల గురించి చర్చించండి. ఆర్థిక సంవత్సరంలో ప్రభుత్వం బడ్జెట్ అంకెలను ప్రభుత్వం ఎలా సవరిస్తుందో వివరించండి.
- బడ్జెట్ అంకెలను ఎలా గుర్తించాలో, వాటిని ఎలా వ్యాఖ్యానించాలో శిక్షణార్థులకు చూపించండి
- గత సంవత్సరాలలో ఎస్ఆర్ఎంఎస్కి బడ్జెట్ ఎలా మారిందో, లబ్ధిదారులపై వాటి ప్రభావం ఎలా ఉందో చర్చించండి.

చర్చ, ముగింపు

- ప్రశ్నలు ఉంటే అడగమని, సెషన్ల పీడ్బ్యాక్ ఇవ్వమని, అభ్యాసం చెయ్యడంలో సమస్యలు ఉంటే చెప్పమని శిక్షణార్థులను అడగండి.
- దీని తరవాత శిక్షణార్థులు ఇంటివద్ద చెయ్యవలసిన పని ఇవ్వటానికి సిద్ధంగా ఉండండి.

సెషన్ కృత్యాలు

- విద్యార్థి/ ఇంటి బడ్జెట్లపై అనుభవాలు పంచుకోవటం
- కేంద్ర బడ్జెట్ పత్రాల నుంచి ఎస్ఆర్ఎంఎస్ బడ్జెట్ (సా.న్యూ.సా. మంత్రిత్వ శాఖ బడ్జెట్) ట్రాకింగ్ యటంపై బృంద కృత్యం
- క్వీజ్

కీలక సందేశాలు

- ప్రభుత్వ బడ్జెట్లో రెండు పార్కాలు ఉంటాయి, వ్యయ బడ్జెటు, ఆదాయాల బడ్జెటు.
- ప్రతి కేంద్ర బడ్జెట్ పత్రాలలో ప్రస్తుత ఆర్థిక సంవత్సరానికి బడ్జెటు అంచనాలు, గత ఆర్థిక సంవత్సరానికి బడ్జెటు, సవరించిన అంచనాలు, రెండు సంవత్సరాల క్రితం చేసిన వాస్తవ ఖర్చు ఉంటాయి.
- (ఎస్ఆర్ఎంఎస్ వంటి) పథకాలకు బడ్జెటులను సంబంధిత మంత్రిత్వ శాఖ/ శాఖకి చెందిన డీటెయిల్డ్ డిమాండ్ ఫర్ గ్రాంట్స్ చూడవచ్చు, వివిధ సంవత్సరాల బడ్జెటులను చూస్తే ముఖ్యమైన ధోరణులు తెలుస్తాయి.
- బలహీన బృందాల సంక్షేమానికి ప్రభుత్వాన్ని బాధ్యులుగా చెయ్యటానికి బడ్జెట్ ట్రాకింగ్, విశ్లేషణ ముఖ్యమైనవి.

సెషన్ 2: బడ్జెట్ లోపలి విషయాలు – అంకెల వెనక

ఉద్దేశం

- ప్రభుత్వ బడ్జెట్లు తయారు చేసే విధానం, అమలు, ఆడిటింగ్ గురించి, బడ్జెట్లు రూపొందించటంలోనూ, నిధుల జారీలోనూ పాల్గొనే సంస్థల గురించి శిక్షణార్థులకు తెలియచెయ్యటం. న్యాయసంవాద పరిధిని, వేదికలను నిర్ణయించటంలో బడ్జెట్ ప్రక్రియలను అర్థం చేసుకోవటం సహాయపడుతుంది.
- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ ప్రణాళిక తయారీ, బడ్జెటింగ్లోని ప్రక్రియలు, సంస్థల గురించి చర్చించటం. దీనివల్ల పథకం అమలులోని సమస్యలను గుర్తించవచ్చు, న్యాయసంవాద అంశాలను రూపొందించుకోవచ్చు.

ఆశించిన ఫలితాలు

సెషన్ ముగిసేసరికి శిక్షణార్థులు –

- బడ్జెట్ తయారు చేయటానికి పట్టే సమయం, బడ్జెట్ తయారీ, అమలులోని ప్రక్రియల గురించి ఒక విశాల అవగాహన ఏర్పరుచుకుంటారు
- బడ్జెట్ ప్రక్రియలలోని పాత్రధారులను, బడ్జెట్ చక్రంలోని వివిధ దశలలో న్యాయసంవాద అవకాశాలను తెలుసుకుంటారు
- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ దృష్టి కేంద్రీకరించి బడ్జెట్ల సాఫల్యతను నిర్ణయించే నిధులు సమకూర్చే విధానం, సరిపడా వనరులు, నిధుల వినియోగం, ఇతర అంశాల గురించి బాగా తెలుసుకోవటం
- న్యాయసంవాద అంశాలను, సంబంధిత పాత్రధారులను గుర్తించటం.

సెషన్ నిర్వహణ

క్విజ్ ద్వారా పునశ్చరణ, పునరావలోకనం	10 నిమిషాలు
పరిచయం	5 నిమిషాలు
బడ్జెట్ ప్రక్రియలు, పాత్రధారులపై ప్రజెంటేషన్, క్వీజ్	45 నిమిషాలు
విరామం	10 నిమిషాలు
పిఎంఎస్-ఎస్సి కింద బడ్జెట్ తయారీ, అమలుపై ప్రజెంటేషన్, క్వీజ్	55 నిమిషాలు
చర్చ, ప్రశ్నలు & సమాధానాలు	20 నిమిషాలు
ఫీడ్బ్యాక్	5 నిమిషాలు

కావలసిన వనరులు/ వస్తువులు

- గత సెషన్ పునరావలోకనానికి క్వీజ్
- 2 ప్రజెంటేషన్లు (బడ్జెట్ ప్రక్రియలు, వ్యవస్థలు, ఎస్ఆర్ఎంఎస్ బడ్జెట్ అమలు), ఈ రెండింటికీ క్వీజ్లు
- ఫీడ్బ్యాక్ ఫారం

సెషన్ 2కి ఫెసిలిటీషన్ నోట్స్

చిన్న విరామంతో సెషన్ను రెండు భాగాలుగా చెయ్యాలి.

పరిచయం, పునరావలోకనం

- అందరినీ తిరిగి ఆహ్వానిస్తూ, పలకరిస్తూ మాడ్యూల్ పరిచయంతో సెషన్ మొదలుపెట్టండి.
- గత సెషన్ను క్లుప్తంగా పునరావలోకనం చెయ్యండి, గత సెషన్ ఆధారంగా చిన్న క్వీజ్ ఇచ్చి శిక్షణార్థులను పరీక్షించండి.

బడ్జెట్ ప్రక్రియలు, పాత్రధారులపై ప్రజెంటేషన్

- బడ్జెట్ చక్రంలోని నాలుగు దశలపై వీడియో చూపించిన తరువాత తేలిక మాటల్లో దానిని వివరించండి
- బడ్జెట్టు ఎలా తయారు చేస్తారు, అందులో పాల్గొనే సంస్థలు, కాల పట్టికకి సంబంధించిన స్లైడ్లను చూపించండి. ఈ క్రమంలో న్యాయసంవాదానికి గల అవకాశాలను ప్రత్యేకంగా చూపించండి.
- బడ్జెట్టు ప్రభావితం చెయ్యగల పాత్రధారులను, వారి పాత్రను తెలియచేసే స్లైడ్లను చూపించండి.
- ప్రజెంటేషన్ తరువాత దాని ఆధారంగా 6-7 ప్రశ్నలతో క్వీజ్ పెట్టండి. క్వీజ్లోని ప్రశ్నలు వివిధ రూపాలలో ఉండవచ్చు, ఉదాహరణకు తప్పా, ఒప్పా, పలు సమాధానాల నుంచి సరైనది ఎన్నుకోవటం, మొదలైనవి.
- 10 నిమిషాల విరామం.

ఎస్ఆర్ఎంఎస్ పథకానికి బడ్జెట్ తయారీ, అమలుపై ప్రజెంటేషన్

- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ కింద బడ్జెట్ తయారీ, నిధులు సమకూర్చటంలో కేంద్ర-రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల వాటా, నిధుల జారీ గురించి, వాటిల్లోని సమస్యల గురించి స్లైడ్లు చూపించండి. సమస్యలకు సంబంధించిన స్లైడ్లు చూపించటానికి ముందు సమస్యలను గుర్తించమని శిక్షణార్థులను ప్రోత్సహించండి.
- బడ్జెట్ ప్రభావశీలతపై వ్యాఖ్యానించటానికి స్లైడ్లు చూపించండి. బడ్జెట్ ట్రాకింగ్పై ఇంతకు ముందు సెషన్లో చెప్పినదానిని శిక్షణార్థులకు గుర్తు చేయండి. ఈ రెండింటికీ మధ్య సంబంధాన్ని చూపించండి.
- ఇతర అంశాలపైనా, మనం చెయ్యవలసిన దానిపైనా స్లైడ్లు చూపించండి. శిక్షణార్థులు స్వయంగా ఎదుర్కొన్న సమస్యలతో వీటిని సమన్వయం చేయండి.
- ప్రజెంటేషన్ తరువాత దాని ఆధారంగా 6-7 ప్రశ్నలతో క్వీజ్ పెట్టండి.

చర్చ, ప్ర & స

- తమ సందేహాలను తీర్చుకోవటానికి, ప్రశ్నలు అడగటానికి శిక్షణార్థులను ప్రోత్సహించండి.

ముగింపు

- సెషన్లోని కీలక సందేశాలను చర్చించండి.
- ఎమోజీ ఆధారిత ప్రతిస్పందన ఫారం ఉపయోగించి ఆ క్షణంలో శిక్షణార్థుల ఫీడ్బ్యాక్పై తీసుకోండి.
- వివరణాత్మక ఫీడ్బ్యాక్ కోసం శిక్షణార్థులకు ఫీడ్బ్యాక్ ఫారం ఇవ్వండి

సెషన్ కృత్యాలు

- పునరావలోకన క్వీజ్, ప్రతి ప్రజెంటేషన్పై క్వీజ్
- చర్చ

కీలక సందేశాలు

- బడ్జెట్ చక్రంలో నాలుగు దశలు ఉంటాయి - తయారీ, ఆమోదం (చట్టం చేయటం), అమలు, ఆడిట్.
- బడ్జెట్ తయారీలో వివిధ సంస్థలు/ పాత్రధారులు ఉంటారు, విధాన సంవాదం కోసం మనం వారిని కలవవచ్చు.
- బడ్జెట్ తయారీ, నిధులు సమకూర్చే విధానం, నిధుల జారీ వంటి వాటిలోని అంశాలు బడ్జెట్ అమలు తీరును ప్రభావితం చేస్తాయి.
- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ పథకానికి బడ్జెటును అమలు చేసే మంత్రిత్వ శాఖకి ఉన్న వనరులు ప్రభావితం చేస్తాయి
- కాలక్రమంలో వస్తున్న మార్పులు, నిధులు సరిపడా ఉన్నాయా, వాటి వినియోగ స్థాయి, సమయం వంటివాటి దృష్ట్యా బడ్జెట్ను విశ్లేషించవచ్చు.

సెషన్ 3: జ్ఞానాన్ని కార్యచరణగా మలచటం

ఉద్దేశం

- అడ్వకేసీపై శిక్షణార్థుల ప్రస్తుత అనుభవాలు, ఎదుర్కొన్న సమస్యలు చర్చించటం; అడ్వకేసీ గురించి, ప్రత్యేకించి బడ్జెట్ అడ్వకేసీ గురించి ఆలోచించటానికి మౌలిక చట్టాలను పరిచయం చేయటం, విజయవంతమైన అడ్వకేసీ పఉదాహరణలను పంచుకోవడం
- కేస్ స్టడీ ద్వారా అడ్వకేసీ వ్యూహాలలోని ప్రధాన దశల గురించి శిక్షణార్థులు ఆలోచించేలా చేయటానికి; ఎస్ఆర్ఎంఎస్సీ అడ్వకేసీ వ్యూహాల గురించి చర్చించి, వాటిని రూపొందించేలా శిక్షణార్థులను తయారు చేయటం

ఆశించిన ఫలితాలు

- ఒక నిర్మాణాత్మక విధానంలో అడ్వకేసీ వ్యూహాల గురించి శిక్షణార్థులు ఆలోచించగలుగుతారు, లక్ష్యాలను, సాక్ష్యాలను, ప్రభావితం చేసేవాళ్లను, ఎత్తుగడలను గుర్తించగలుగుతారు
- శిక్షణ కార్యక్రమం లో గుర్తించిన సమస్యలపై దృష్టి కేంద్రీకరిస్తూ ఎస్ఆర్ఎంఎస్ అడ్వకేసీకి వ్యూహాలను శిక్షణార్థులు రూపొందించగలుగుతారు, వాటికి అవసరమైన విధి విధానాల/ బడ్జెట్ రీ మార్పులను గుర్తించగలుగుతారు

సెషన్ నిర్వహణ

పునరావలోకనం, పరిచయం	10 నిమిషాలు
అడ్వకేసీలో శిక్షణార్థుల అనుభవంపై చర్చ	15 నిమిషాలు
అడ్వకేసీ చట్టాలు, ఉదాహరణలపై ప్రెజెంటేషన్	30 నిమిషాలు
విరామం	10 నిమిషాలు
కేస్ స్టడీ, బృంద చర్చ	40 నిమిషాలు
అడ్వకేసీ వ్యూహాలపై చర్చ	35 నిమిషాలు
ముగింపు	10 నిమిషాలు

కావలసిన వనరులు/ వస్తువులు

- మెంటిమీటర్/ గూగుల్ ఫారం/ వర్డ్ డాక్యమెంట్లో క్వీజ్
- ప్రెజెంటేషన్
- ఎన్సిడిహెచ్ఆర్ పై కేస్ స్టడీ
- బృందకృత్యానికి ప్రశ్నలు

సెషన్ 3 కి ఫెసిలిటీషన్ నోట్

పునరావలోకనం, పరిచయం

- సెషన్స్ శిక్షణార్థులను స్వాగతించి చర్చించబోయే అంశం నేపథ్యాన్ని వివరించండి.
- గత సెషన్లో చెప్పిన అంశంపై పలు సమాధానాల నుంచి ఎంచుకునే ప్రశ్నల ఆధారంగా పునరావలోకనం చేయండి
- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ యొక్క ప్రణాళిక, బడ్జెట్, అమలులోని సమస్యలను పునరుద్ఘాటించండి, అడ్వకేసీ వ్యూహాలపై చర్చకు ఇది ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది

చర్చ మరియు ప్రజెంటేషన్

- ఇప్పటివరకు అడ్వకేసీలో శిక్షణార్థుల అనుభవాలను పంచుకోమనండి, ఇందుకు స్టెజ్లో కొన్ని ప్రశ్నలు వేయండి
- అడ్వకేసీ చట్టం, బడ్జెట్ అడ్వకేసీలోని దశల గురించి స్టెజ్లు చూపించండి; శిక్షణార్థులు ఇప్పుడు పంచుకున్నదానికీ, దీనికీ మధ్య సంబంధాన్ని చూపండి
- విజయవంతమైన అడ్వకేసీ ఉదాహరణలను చర్చించండి, వీటిల్లో అవలంబించిన వ్యూహాలు, ఎత్తుగడల గురించి ఆలోచించమని శిక్షణార్థులకు చెప్పండి
- ఎస్ఆర్ఇజివి సామాజిక తనిఖీపై వీడియో చూపించండి; దీని ఆధారంగా వాళ్ల జిల్లాలో ఎస్ఆర్ఎంఎస్ సామాజిక తనిఖీ ఎలా చేస్తారో శిక్షణార్థులను అడగండి. సమయాన్ని బట్టి దీనిని బృంద చర్చ ద్వారా చేయవచ్చు.
- 10 నిమిషాల విరామం.

కేస్ స్టడీ

- శిక్షణార్థులను చిన్న బృందాలుగా చేయండి
- కేస్ స్టడీని చదివి ప్రశ్నలకు సమాధానాలను చర్చించమని బృందాలకు చెప్పండి. ఇక్కడ ప్రశ్నలు ఉన్న స్టెజ్ను చూపించవచ్చు.
- ఇచ్చిన సమయం అయిపోయిన తరువాత తమ సమాధానాలను పంచుకోమని బృందాలకు చెప్పండి. చర్చలో పాల్గొనటానికి అన్ని బృందాలకు అవకాశం దొరికేలా చూడండి. కేస్ స్టడీపై ఇంకేమైనా ఆలోచనలు ఉన్నాయేమో అడగండి
- చర్చలోని కీలక సందేశాలను క్రోడీకరించండి

అడ్వకేసీ వ్యూహాలపై చర్చ

- లక్ష్యాలు, సాక్ష్యాలను తయారు చేసుకోవటం, ప్రభావితం చేసే వాళ్లను, పద్ధతులు/ ఎత్తుగడలతో సహా అడ్వకేసీ వ్యూహాలపై చర్చకు దారితీసేలా ప్రశ్నలు అడగండి.

కృత్యాలు

- అడ్వకసీపై అనుభవాలు పంచుకోవటం
- కేస్ స్టడీ
- ఎస్ఆర్ఎంఎస్ కోసం అడ్వకసీ వ్యూహాలపై చర్చ

కీలక సందేశాలు

- విధి విధానాలు, బడ్జెట్లను ప్రగతిశీల దిశగా మార్చటంలో విజయవంతంగా ఉపయోగపడిన అడ్వకసీ ఉదాహరణలు ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఎన్నో ఉన్నాయి
- ప్రభావితం చేసే వ్యక్తులను, వేదికలను దృష్టిలో ఉంచుకొని లక్ష్యాలను, వ్యూహాలను రూపొందించుకోవాలి

అనుబంధం I: క్విజ్లు

సెషన్ 1కి క్విజ్ ప్రశ్నలు

1. విద్యార్థి బడ్జెట్ ప్రభుత్వ బడ్జెట్ మధ్య రెండు తేడాలను చెప్పండి.
2. విద్యార్థి బడ్జెట్ ప్రభుత్వ బడ్జెట్ మధ్య రెండు పోలికలను చెప్పండి.
3. ఈ కింది వాటిలో మళ్ళీ మళ్ళీ చెయ్యవలసిన ఖర్చులు కానివి ఏవి, ఎందుకు? – అద్దె, ఫోను, బస్సు ప్రయాణం, కాలేజీ ఫీజు, మోటార్సైకిల్ (గమనిక: సమాధానాలు స్పష్టంగా ఉండకపోవచ్చు. ఉదాహరణకు ఫోను కొనటం మళ్ళీ మళ్ళీ చేసే ఖర్చు కాదు, కానీ డేటా రీచార్జ్ మళ్ళీ మళ్ళీ చేసే ఖర్చు అవుతుంది. శిక్షణార్థులను చర్చించి సమాధానాలు ఇవ్వమని చెప్పండి.)
4. వీటిలో బడ్జెట్ పత్రం ఏది? (ఒకటికంటే ఎక్కువ సమాధానాలు ఎంచుకోవచ్చు)
 - a. వార్షిక ఆర్థిక స్టేట్మెంట్
 - b. ఆదాయాల బడ్జెట్
 - c. బడ్జెట్ మానిఫెస్టో
5. వ్యయ బడ్జెట్లో వీటిలో ఏది ఉండదు?
 - a. పథకాలకు బడ్జెట్ అంచనాలు
 - b. పన్ను ద్వారా ఆదాయం
 - c. పథకాలకు వాస్తవిక ఖర్చు
6. రెనెన్యూ ఖర్చుకి కిందివాటిలో ఏవి ఉదాహరణలు?
 - a. జీతాలు
 - b. అద్దె
 - c. పరికరాల కొనుగోలు
7. బడ్జెటు లోటులో ఎప్పుడు పడుతుంది?
 - a. ప్రభుత్వ ఆదాయం కంటే ఖర్చు ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు
 - b. ప్రభుత్వ ఖర్చు కంటే ఆదాయం ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు
 - c. ఖర్చు, ఆదాయం సమానంగా ఉన్నప్పుడు

8. కేంద్రం స్పాన్సర్ చేసిన పథకాలు ఏవి?
- కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కలిసి ఒక పథకానికి నిధుల సమకూర్చినప్పుడు
 - పూర్తి నిధులను కేంద్ర ప్రభుత్వం భరించే పథకాలు
 - పూర్తి నిధులను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం భరించే పథకాలు
9. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ ఏ రకమైన పథకం?
- కేంద్ర రంగ పథకం
 - కేంద్రం స్పాన్సర్ చేసిన పథకం
 - రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పథకం
10. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ పథకాన్ని ఏ మంత్రిత్వ శాఖ అమలు చేస్తుంది?
- సామాజిక న్యాయం, సాధికారీకరణ మంత్రిత్వ శాఖ
 - ఆరోగ్య, కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ
 - విద్యా మంత్రిత్వ శాఖ
 - గిరిజన వ్యవహారాల మంత్రిత్వ శాఖ
11. భారత దేశంలో కింది వాటిల్లో పన్నులు చెల్లించేది ఎవరు?
- వ్యాపారవేత్తలు
 - రైతులు
 - ఇంటిపని చేసేవాళ్లు
 - పైన పేర్కొన్న అందరు
12. కింద ఉన్నవాటిల్లో ఏది మీకు 2021-22 బడ్జెటు పత్రాలలో కనిపించదు?
- 2020-21 ఆర్డెండ్
 - 2021-22 బిఇ
 - 2021-22 వాస్తవిక
 - 2019-20 వాస్తవిక
13. కేంద్ర బడ్జెటుకి సంబంధించి ప్రభుత్వ పత్రాలు మీకు ఎక్కడ దొరుకుతాయి? వాటిని గుర్తించటం ఎలాగో వివరించండి.

అనుబంధం II: వర్క్ షీట్

I. బడ్జెట్ల ట్రాకింగ్ అభ్యాసం (సెషన్ 1)

కేంద్ర బడ్జెటు పత్రాల నుంచి సా.న్య.సా.మం. శాఖ బడ్జెటును ట్రాకింగ్ చేయటం

కింది పట్టికను నింపండి:

సా.న్య.సా.మం. శాఖ మొత్తం బడ్జెటు	2019-20కి వాస్తవిక ఖర్చు (2019-20 ఎ)	2020-21కి బడ్జెటు అంచనాలు (2020-21 బిఇ)	2020-21కి సవరించిన అంచనాలు (2020-21 ఆర్ఇ)	2021-22కి బడ్జెటు అంచనాలు (2021-22 బిఇ)	కేటాయింపులలో మార్పు, శాతంలో (2020-21 బిఇ తో పోలిస్తే 2021-22 బిఇ)

కేంద్ర బడ్జెటు పత్రాల నుంచి ఎస్ఆర్ఎంఎస్ బడ్జెటును ట్రాకింగ్ చేయటం

కింది పట్టికను నింపండి:

ఎస్ఆర్ఎంఎస్	2019-20కి వాస్తవిక ఖర్చు (2019-20 ఎ)	2020-21కి బడ్జెటు అంచనాలు (2020-21 బిఇ)	2020-21కి సవరించిన అంచనాలు (2020-21 ఆర్ఇ)	2021-22కి బడ్జెటు అంచనాలు (2021-22 బిఇ)	కేటాయింపులలో మార్పు, శాతంలో (2020-21 బిఇ తో పోలిస్తే 2021-22 బిఇ)

II. బడ్జెట్ల ట్రాకింగ్ హోమ్వర్క్ షీట్ (సెషన్ 1)

ఎస్కెవి బడ్జెట్ ఛాంపియన్లకు బడ్జెట్టి శిక్షణ

కింది పట్టికను నింపండి:

పథకం/ సంస్థ	2019-20 ఎ	2020-21 బిఇ	2020-21 ఆర్ఇ	2021-22 బిఇ	2020-21 బిఇ తో పోలిస్తే 2021-22 బిఇ కేటాయింపులలో మార్పు, శాతంలో
ఎస్ఆర్ఎంఎస్					
నేషనల్ సఫాయి కర్మచారిస్ ఫైనాన్స్ అండ్ డెవలప్మెంట్ కార్పొరేషన్ (NSKFDC)					
అనారోగ్యానికి గురికాబడే అపరిశుద్ధ వృత్తులలో వుండే పదవతరగతి లోపల వున్న విద్యార్థులకు ఉపకారవేతనం					
ఎస్సీలకు జాతీయ విదేశీ ఉపకార వేతనాలు					
ప్రధాన మంత్రి ఆదర్శ గ్రామ యోజన					

శిక్షణ అవసరాల అంచనా (టిఎన్ఏ)కి నమూనా ప్రశ్నావళి

1. వ్యక్తిగత సమాచారం

మీ పేరు	
మహిళా కలెక్టివ్లో కలిసి ఎంత కాలంగా పని చేస్తున్నారు (సరైనదాని మీద టిక్ పెట్టండి)	a) ఒక సంవత్సరం కంటే తక్కువ b) 1-3 సంవత్సరాలు c) 3 సంవత్సరాల కంటే ఎక్కువ
శిక్షణలో ఏ భాష వీలుగా ఉంటుంది? (సరైనదాని మీద టిక్ పెట్టండి)	a) తెలుగు b) హిందీ c) ఇంగ్లీషు
మీ ఈమేల్	
మీ ఫోన్ నంబరు	

2. బడ్జెట్ పత్రాన్ని ఎప్పుడైనా చూశారా?

- a) చూశాను
- b) చూడలేదు

చూస్తే, ఈ కింది ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పండి:

3. ఏ స్థాయి ప్రభుత్వ బడ్జెటు పత్రాలను మీరు చూశారు? (ఒకటి కంటే ఎక్కువ జవాబులు చెప్పవచ్చు)

- a) పంచాయితీ బడ్జెటు
- b) నగరపాలక సంస్థ బడ్జెటు
- c) రాష్ట్ర బడ్జెటు
- d) కేంద్ర బడ్జెటు

4. మీ పని కోసం మీరు ఎప్పుడైనా బడ్జెటు పత్రం నుంచి గణాంకాలు సేకరించారా?

- a) సేకరించాను
- b) లేదు

5. సేకరిస్తే, ఏ పథకం కోసం బడ్జెటు నుంచి గణాంకాలు సేకరించారు? (ఒకటి కంటే ఎక్కువ జవాబులు చెప్పవచ్చు)

- a) మాన్యువల్ స్కావెంజర్ల విముక్తి, పునరావాసానికి స్వయం ఉపాధి పథకం (ఎస్ఆర్ఎంఎస్)
- b) పదవ తరగతి ముందు ఉపకార వేతనాల పథకం
- c) పదవ తరగతి తరవాత ఎస్సీలకు ఉపకార వేతనాల పథకం
- d) ఇతరాలు, పేర్కొనండి:

6. మాన్యువల్ స్కావెంజర్ల పునరావాసానికి స్వయం ఉపాధి పథకం (ఎస్ఆర్ఎంఎస్) గురించి మీకు తెలుసా?
(సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) విన్నాను
- b) లేదు

వింటే, ఈ కింది ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పండి:

7. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ గురించి మీకు ఎలా తెలిసింది (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) ఉమెన్స్ కలెక్టివ్లో చర్చల ద్వారా
- b) ఎస్కెఎ నిర్వహించిన శిక్షణ/ అవగాహనా కార్యక్రమాల ద్వారా
- c) నా క్షేత్ర పని ద్వారా
- d) మీడియా ద్వారా
- e) పథకం మార్గదర్శక సూత్రాలు చదవడం ద్వారా

8. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ కింద ఏమేమి లభిస్తాయి? (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) అప్పు
- b) ఒక్కసారి ఆర్థిక సహాయం
- c) శిక్షణ
- d) పైవన్నీ

9. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ అమలులో ఏ మంత్రిత్వ శాఖ/ సంస్థకి పాత్ర ఉంది? (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) సామాజిక న్యాయం, సాధికారీకరణ మంత్రిత్వ శాఖ
- b) పెడ్యూల్డ్ కులాల ఆర్థిక, అభివృద్ధి జాతీయ కార్పొరేషన్
- c) సఫాయి కర్మచారీల ఆర్థిక, అభివృద్ధి జాతీయ కార్పొరేషన్ (ఎన్ఎస్కెఎఫ్ఐసి)
- d) పైవన్నీ

10. ఎస్ఆర్ఎంఎస్కి నిధులు ఎక్కడి నుంచి వస్తాయి? (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a. కేంద్ర ప్రభుత్వం నుంచి
- b. రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల నుంచి
- c. కేంద్రం, రాష్ట్రం పంచుకుంటాయి
- d. పైవి ఏవీ కావు

11. మాన్యువల్ స్కావెంజర్ల పునరావాసానికి ఎస్ఆర్ఎంఎస్ ఉపయోగపడుతుందని మీరు అనుకుంటున్నారా? (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) అవును
- b) కాదు

12. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ వల్ల లబ్ధి పొందిన వారు ఎవరైనా మీకు తెలుసా? (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) తెలుసు
- b) తెలియదు

13. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ వల్ల మీరు కానీ, మీ కుటుంబ సభ్యులు కానీ లబ్ధి పొందారా? (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) పొందారు
- b) పొందలేదు

14. ఎస్ఆర్ఎంఎస్ అమలులో ముఖ్యమైన సవాళ్లు ఏవని మీరు అనుకుంటున్నారు?

15. శిక్షణ కార్యక్రమం ద్వారా బడ్జెట్ల గురించి మరింత నేర్చుకోవాలని మీకు ఉందా? (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి)

- a) ఉంది
- b) లేదు

ఉంటే, ఏ రకమైన బడ్జెట్ల గురించి మరింత తెలుసుకోవాలని ఉందో పేర్కొనండి. (సరైనదాని మీద టిక్కు పెట్టండి):

- a) పంచాయితీ/ మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ బడ్జెట్
- b) జిల్లా స్థాయి బడ్జెట్
- c) రాష్ట్ర బడ్జెట్
- d) కేంద్ర బడ్జెట్

16. శిక్షణ మరింత ఉపయోగకరంగా ఉండటానికి మీరు పంచుకోదలిచిన సమాచారం/ ఆశిస్తున్నది:

అనుబంధం III: ఫీడ్బ్యాక్ ఫారం

ఫీడ్బ్యాక్ ఫారం

పేరు: _____

ఈమేల్: _____

ప్రాంతం: _____

1. మొత్తంగా శిక్షణ కార్యక్రమం పై మీ అభిప్రాయం?

అద్భుతం _____ చాలా బాగుంది _____ బాగుంది _____ పరవాలేదు _____ బాగాలేదు _____

2. శిక్షణ కార్యక్రమం లోని దిగువ అంశాలపై మీ అభిప్రాయం తెలియచేయండి:

	అద్భుతం	చాలా బాగుంది	బాగుంది	పరవాలేదు	బాగాలేదు
a. మీరు కోరుకున్నవి నెరవేరటం	5	4	3	2	1
b. శిక్షణ కార్యక్రమం అంశాలు	5	4	3	2	1
c. శిక్షణ కార్యక్రమం లో ఇచ్చిన వస్తువులు	5	4	3	2	1
d. నేర్చుకునే ప్రక్రియలో శిక్షణార్థులు క్రియాశీలంగా పాల్గొనటానికి అవకాశాలు	5	4	3	2	1
e. శిక్షణ కార్యక్రమం లో నేర్చుకున్న విషయాలు, నైపుణ్యాలను సాధన చెయ్యటానికి అవకాశాలు	5	4	3	2	1
f. శిక్షణ కార్యక్రమం వాతావరణం	5	4	3	2	1

3. శిక్షణ కాలం (మీకు అనిపించిన దాని చుట్టూ గీత గీయండి)

a. చాలా ఎక్కువ _____ b. సరిగ్గా ఉంది _____ c. చాలా తక్కువ _____

4. శిక్షణ కార్యక్రమం లోని ఏ అంశాలు/ సెషన్లు మీకు బాగా నచ్చాయి? (శిక్షణ కార్యక్రమం బలాలు)

5. శిక్షణ కార్యక్రమం లోని ఏ అంశాలు/ సెషన్లు మీకు అంతగా నచ్చలేదు? (శిక్షణ కార్యక్రమం లోని లోపాలు)

6. శిక్షణ కార్యక్రమం ను మెరుగుపరచటానికి, మరింత ప్రభావశీలంగా ఉండటానికి ఏ మార్పులు సూచిస్తారు?

7. ఇంకా ఏమైనా అభిప్రాయాలు

ఈ ఫారంని శిక్షణ కార్యక్రమం ఫెసిలిటేటర్కి ఇవ్వండి. ధన్యవాదాలు!



సెంటర్ ఫర్ బడ్జెట్ ఎండ్ గవర్నెన్స్ అకౌంటబిలిటీ
(సిబిజిఎ)

బి-7 ఎక్స్టెన్షన్/110 ఎ (కింది అంతస్తు), హార్సుఖ్ మార్గ్,
సప్తర్షంగ్ ఎన్క్వేప్, కొత్త ఢిల్లీ - 110029
ఫోన్: +91-11-49200400/401/402

ఈ మేల్: info@cbgaind.org

వెబ్సైట్: www.cbgaindia.org



SAFAI KARMACHARI ANDOLAN

A movement for elimination of manual scavenging

సఫాయి కర్మచారి ఆందోళన్
(ఎస్కాఎ)

36/13 కింది అంతస్తు, ఈస్ట్ పటేల్ నగర్,
కొత్త ఢిల్లీ - 110 008
ఫోన్: 1800113166

ఈ మేల్: skandolan@gmail.com

వెబ్సైట్: www.safaikarmachariandolan.org